

Tisztelt Ünnepi Ülés!

Tisztelettel köszöntöm Önöket, a Magyar Tudományos Akadémia nevében a Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport által szervezett, névadójuk halálának 100. évfordulója alkalmából tartandó emlékülésen; mint tudják, ez a rendezvény a Fraknói emlékévé jeles eseménye. Külön megtiszteltetés számomra, hogy meghívtak, s Akadémiánk képviselőjében néhány szót szólhatok.

Ismert, hogy Fraknói Vilmos nemcsak kiváló tudós főpap volt, hanem több mint másfélévtizeden át az MTA legfelsőbb vezetői közé tartozott, hiszen Fraknói Vilmos 1879 és 1889 között a tudós testület főtitkára volt, majd pedig az 1889-es tisztújítástól 1892-ig másodelnökként szolgálta az Akadémiát.

Fraknói Vilmos igen korán, mindössze 27 évesen lett az MTA levelező tagja, s két évvel később 1873-ban – 33 igen szavazattal és két ellenszavazat mellett - rendes taggá választották. Levelező taggá történt megválasztásától kezdve igen aktívan vett részt az Akadémia munkájában, s 1871-ben az MTA II. – bölcsészeti, társadalmi és történeti Osztályának – helyettes titkárává nevezték ki, majd pedig 1873 és 1879 között az MTA II: Osztályának titkára volt.

Fraknói Vilmos, már nagyváradi kanonok volt, amikor 1879-ben Arany Jánost követte a főtitkári székben, megválasztásakor 40 szavazatból 31-en szavaztak mellette, ami igen magas támogatottságot jelentett. Arany János egyébként már 1877-ben romló látása miatt lemondott a főtitkári tisztségről, ezt azonban a nagygyűlés akkor nem fogadta el, s egy évre minden hivatali teendője alól mentesítette, Arany végleges lemondása csak az 1879-es tavaszi nagygyűlésen történt meg. A két lemondás közötti átmeneti két évben a főtitkár Arany Jánost Fraknói Vilmos helyettesítette, így kézenfekvő volt, hogy ő töltsen be azt a pozíciót, amelyet ekkor már két éve ellátott.

Fraknói Vilmos tudása, rátermettsége, munkabírása, szorgalma okán a nagy költő méltó utóda volt a főtitkári székben, a korabeli híradások egyöntetűen elismeréssel szólnak Fraknói Vilmos működéséről. A katolikus történetíró Fraknói Vilmos magas akadémiai tisztségében ellenállt minden olyan kísérletnek, amely a tudós testületen belül bármiféle felekezeti ellentéteket próbált szítani.

Amikor Fraknói Vilmos főtitkár lett, már 5 éve Lónyay Menyhért volt az MTA elnöke, főtitkári megbízatásának második fele Trefort Ágoston elnökségének idejére esett. E két elnök igen fontos szerepet töltött be az MTA életében, s elnökségeik ideje az Akadémia számára mindenképpen a fellendülés és a gyarapodás időszaka volt, s ebben Fraknói Vilmosnak is része volt. Az 1880-as évekre az Akadémia mind szervezetét tekintve, mind pedig anyagilag konszolidálódott, a tudós testület ekkoriban az 1869-ben kelt báró Eötvös József, Arany János és Csengery Antal által alkotott Alapszabály szerint működött, amely okmány igen tartósnak bizonyult, hiszen – néhány apróbb módosításoktól eltekintve – 76 évig volt hatályban.

Fraknói Vilmos – mint említettem – 1889-ig volt az Akadémia főtitkára, amikor is másodelnökkévé választották, ez a megbízatása 1892-ig tartott. Másodelnöksége idején Eötvös Lóránd volt az MTA elnöke.

Akadémia megbízatása lejártának közeledtével, 1891-ben Fraknói Vilmos Rómába költözött, s Rómában saját költségén alapított egy tudományt és művészetet pártoló intézetet, amelyet

1912-ben az MTA-ra hagyott, s ennek az intézménynek lett a jogutóda a későbbi Római Magyar Akadémia.

Tisztelt Ünnepi Ülés!

A Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport nemcsak névadójuk kapcsán kötődik az MTA-hoz, hanem azért is, mert kutatócsoportjuk a 2012-ben elnyert MTA Lendület pályázat támogatásával létrejött kutatócsoportból alakult meg.

A Lendület kutatócsoportok létesítésére vonatkozó pályázatok meghirdetésével az MTA lehetőséget teremtett olyan kiválósági kutatócsoportok alapítására, amelyekre korábban a hazai pályázati rendszerben nem volt lehetőség. E pályázatokkal az volt a cél, hogy tehetséges fiatalok lehetőséget kapjanak saját kutatócsoport alapítására, s ezek a kutatócsoportok a pályázat lejárta után is tovább működjenek. Az Önök kutatócsoportja jól példázza ennek az elképzelésnek a megvalósíthatóságát és sikerességét, s ehhez Önöknek őszintén gratulálok.

Amikor az MTA akkori elnöke először meghirdette ezt az új pályázati formát sokak szemében úgy tűnt, hogy ezzel a természettudományok számára teremtenek lehetőséget, s a bölcsészeti és társadalomtudományok művelőinek igen nehéz lesz ebben a versenyben részt venni, illetve nyerni.

Hála a pályázatot kiírók rugalmasságának, s annak, hogy bizonyos módosítások történtek az eredeti kiírásokhoz képest, a bölcsészeti és a társadalomtudományok mind több művelője számára nyílt meg a lehetőség, hogy ebben a programban részt vehessenek, s eredményesen pályázhassanak.

A Lendület pályázatok sikerességét igazolja az, hogy 2024-ben 128 pályázat került benyújtásra (29 a bölcsészeti és a társadalomtudományok, 43 az élettudományok és 56 a matematikai és természettudományok területéről); ebben az évben 21 Lendület-kutatócsoport nyert támogatást:

Örvendetes, hogy 2026-tól a rendelkezésre álló források bővülnek, miután az MTA Titkársága sikeresen pályázott az Európai Bizottság által meghirdetett HORIZON-MSCA-2023-COFUND programon, amely lehetővé teszi, hogy 2026-tól kiváló posztdoktorok csatlakozzanak a Lendület kutatócsoportokhoz a világ bármely szegletéből. Ez a pályázat jövő év áprilisában kerül meghirdetésre.

Ismeretes, hogy kutatócsoportjuk Lendület-kutatócsoportként, majd pedig önálló kutatócsoportként igen szép eredményeket ért el. A most közreadott hatalmas opus, méltó tiszteletadás a tudós főpap és az MTA volt főtítkárának emléke előtt; mind a kiadvány szerzőinek, mind pedig szerkesztőinek, s mindazoknak akik ebben a hatalmas vállalkozásban közreműködtek, őszintén gratulálok. Ez a kötet minden bizonnyal a centenáriumi év egyik kiemelkedő eredménye.

További munkájukhoz sok sikert és eredményes centenáriumi évet kívánok!